

ŘÍDÍCÍ PRINCIPY TRVALE UDRŽITELNÉHO ÚZEMNÍHO ROZVOJE

Recenze publikace

Evropská konference ministrů zodpovědných za územní plánování při Radě Evropy přijala na svém zasedání v Hannoveru v září 2000 dokument „Řídící principy trvale udržitelného územního rozvoje evropského kontinentu“ (Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent).

Rada Evropy zahrnuje v současnosti 41 členských států včetně států, které přináležejí k Evropě pouze částečně, jako například Turecko a Ruská federace. Sídlo Rady Evropy je ve francouzském Štrasburku.

Iniciativy Rady Evropy zahrnují řadu úmluv, chart a dalších dokumentů, které jsou navrženy tak, aby sjednocovaly národní právní praktiky se standardy Rady Evropy. Tyto dohody jsou doplňovány mnoha doporučeními a usneseními, které Výbor ministrů adresuje jednotlivým členským státům.

Mezi nejvýznamnější dokumenty je možno zařadit Evropskou úmluvu o lidských právech, Evropskou sociální chartu,

Evropskou chartu místní samosprávy, Evropskou kulturní úmluvu a další.

„Řídící principy“ jsou dokumentem pro uplatňování principů trvale udržitelného rozvoje v územním plánování a dalších navazujících disciplínách v jednotlivých evropských státech. Po „Evropských perspektivách územního rozvoje“ vydaných Evropskou unií jsou dalším dokumentem přeloženým do češtiny, který se může stát východiskem pro uplatňování principů trvale udržitelného rozvoje v územním plánování České republiky.

V úvodu publikace jsou zveřejněny dvě rezoluce, přijaté na zářijové konferenci ministrů zodpovědných za územní rozvoj v roce 2000. První rezoluce specifikuje úlohu „řídících principů“ v územně plánovací politice jednotlivých evropských států. „Řídící principy“ jsou dokumentem politického rámce, který slouží k zavedení strategie sociální koheze. Bere v úvahu příslušné aktivity Rady Evropy, práce její-

ho Parlamentu a Kongresu místních a regionálních orgánů.

Rezoluce považuje „Řídící principy“ za koherentní strategii pro integrovaný a regionálně vyvážený rozvoj Evropy, která na základě subsidiarity a reciprocity upevňuje konkurenceschopnost, spolupráci a solidaritu mezi místními a regionálními orgány v mezinárodním kontextu.

Rezoluce doporučuje používat „Řídící principy“ jako základ pro národní územní plánování. Dokument vychází z příslušných dokumentů EU, až již jsou to „Evropské perspektivy územního rozvoje“ (ESDP), „Strategie pro oblast Baltského moře“ (VASAB 2010), Regionu Severního moře (Nor Vision), oblast střední a jihovýchodní Evropy (Vision Planet) a region Středozemního moře (MED-OCC a ARCHIMED), a z konkrétních projektů územního rozvoje v rámci programu INTERREG. Je zdůrazněna potřeba dialogu mezi organizacemi OECD, EU, Rady Evropy a OSN.

Druhá rezoluce vyjadřuje díky vládě Německa za organizaci 12. zasedání a přijímá nabídku Slovinska na uspořádání 13. zasedání v Lublani v roce 2003.

Obsah publikace:

Publikace je určitou obdobou „Evropských perspektiv územního rozvoje“ zpracovaných EU, avšak ve stručnějším a všeobecnějším pojetí.

V úvodu publikace se zdůrazňuje, že území Evropy je charakteristické svou diverzitou. Zavedení principů trvale udržitelného rozvoje musí být organizováno rovnocenně na národní, regionální i místní úrovni. „Řídící principy“ musí být aplikovány podle zásad subsidiarity a kromě společně sdílených zásad musí respektovat i rozdílnosti historických a geografických podmínek.

V první kapitole je specifikována role „řídících principů“ v uplatňování politiky sociální soudržnosti Evropy. Současně území států Rady Evropy zahrnuje 41 států, čítá 770 milionů obyvatel a sahá od Atlantiku až po Tichý oceán. Zejména zahrnutí Ruské federace zapříčinilo nesmírnou diverzifikaci tohoto území. Rozdíl mezi západními státy Rady Evropy a východními státy v hrubém domácím produktu na osobu se poskytuje od 20 000 USD až po 5000 USD.

„Řídící principy“ zohledňují řadu dokumentů, zejména Chartu územního plánování (Chartu z Torremolinos), Evropskou chartu místní samosprávy a Návrh Charty regionální samosprávy.

V druhé kapitole jsou specifikovány nové výzvy v rámci Evropy. Ve světě poznamenaném globalizací si musí tento kontinent udržet svoji ekonomickou pozici. Specifický potenciál může být spatřován v široké sféře krajín a kultur, které Evropu utvářely a rostoucí integraci západní, východní, severní a jižní Evropy. Dále jsou v této kapitole hodnoceny mezinárodní vztahy, je vyzvednuta důležitost cestovního ruchu a kladně hodnocena rozmanitost kultur a tradic v Evropě. Jako základna pro vzájemnou spolupráci jsou označeny velké evropské regiony (viz jejich vymezení v ESDP), metropolitní regiony a aglomerace a města – vstupní brány (města s přístavy a velkými letišti). Je zdůrazněna nutnost řešit mezinárodní dopravní síť (viz síť TINA pro EU). Navzdory pokračující integraci států Rady Evropy, existuje stále velká výzva na cestě k soci-

ální soudržnosti mezi západem a východem Evropy, nehovoříc o asijské části Ruska.

Třetí kapitola se zabývá specifickou rolí soukromého sektoru v územním plánování. Jeden z nejdůležitějších úkolů politiky územního plánování je poskytnout soukromým investorům perspektivní výhledy rozvoje a jistoty územního plánování. Politika územního rozvoje by měla přispívat ke zvyšování atraktivity obcí a regionů pro investice soukromého sektoru. V samém zárodku by měly být koordinovány soukromé projekty velké měřítka. Takové investice jako jsou vysokorychlostní železnice, logistická centra letišť, kongresová centra, jsou většinou významným zdrojem dynamiky rozvoje v okolních oblastech. Vyváženého územního rozvoje je možno dosáhnout pouze za předpokladu, že bude založen na dlouhodobém územním plánování. Politika územního rozvoje má také přispívat k odstranění škodlivé konkurence mezi regiony. Přímé zahraniční investice jsou prozatím v Evropě rozdělovány nerovnoměrně. V letech 1994 – 96 byl celkový úhrn zahraničních investic sedmkrát větší ve starých vyspělých zemích než v zemích nově připojených. Klíčem k partnerství veřejného a soukromého sektoru je efektivní struktura veřejné správy na národní, regionální a lokální úrovni.

Čtvrtá kapitola tvoří podstatu dokumentu a formuluje zásady politiky udržitelného územního plánování v Evropě. Je rozdělena do těchto podkapitol:

- Podpora teritoriální soudržnosti prostřednictvím vyváženějšího sociálně ekonomického rozvoje regionů
- Podpora rozvoje vyplývajícího z urbánních funkcí a zlepšování vztahu mezi městem a venkovem.
- Podpora vyváženější dostupnosti území.
- Rozvíjení dostupnosti, informací a znalostí.
- Omezování škod na životním prostředí.
- Zlepšování a ochrana přírodních zdrojů a přírodního dědictví.
- Zlepšování stavu kulturního dědictví a jeho využití jako faktoru rozvoje.
- Rozvíjení energetických zdrojů a zachování jejich bezpečnosti.
- Podpora kvalitního a udržitelného cestovního ruchu.
- Omezení dopadu přírodních katastrof.

Pátá kapitola formuluje soubory opatření pro jednotlivé typy regionů v Evropě. Jsou stanoveny tyto základní typy regionů, pro něž je nutno formulovat specifická opatření:

Kulturní krajiny.

Evropa má velmi rozmanitou krajinu. Politika územního rozvoje musí integrovat krajinu po procesu územního plánování a odvětvových politik, se zaměřením na ochranu a hospodaření v krajině. S tím souvisí posilování uvědomění obyvatelstva o hodnotách krajiny.

Urbanizované oblasti

Musí být dosaženo polycentrického rozvoje evropské sídelní struktury. Musí se proto rozvíjet strategie, která tlumí negativní efekty ekonomického rozvoje. Je nutno řídit expanzi aglomerací do volné krajiny, regenerovat zanedbaná území, chránit zeleň a vodu a šetrně zacházet s energiemi a odpady. Dále je nutno vytvářet síť měst a chránit jejich kulturní dědictví.

Venkovské oblasti

V těchto oblastech je nutno posilovat rovnováhu a diverzifikovat jejich rozvoj. Nacházet nové příležitosti ve specifickém cestovním ruchu, nových pracovních místech a změnách v zemědělství a lesnictví. Podporovat malá a střední města, zlepšovat dostupnost odlehlých regionů a vytvářet atraktivní příležitosti pro mladou populaci.

Horské oblasti

Politika pro horské regiony by měla zahrnovat opatření ekonomického a sociálního rozvoje, ochranu a hospodaření s přírodními zdroji a respektovat místní tradice a kulturu.

Pobřežní a ostrovní regiony

Nahromadění aktivit v pobřežních regionech může vyvolat řadu konfliktů. Proto je v těchto oblastech nezbytná integrovaná politika udržitelného rozvoje, která zahrnuje i vnitrozemské zázemí pobřežního pásu. Tato integrovaná politika je založena na posuzování interakcí mezi ekonomickými aktivitami a ekologickými požadavky.

Eurokoridory

Impulsy poskytované regionálním a místním ekonomikám dopravními investicemi do eurokoridorů mají velký vý-

znam. Eurokoridory nejsou samostatnými prvky, zajišťující dopravní infrastrukturu, ale mají velký pozitivní i negativní vliv na navazující sídelní strukturu i krajinnou strukturu. Je nezbytné provádět komplexní hodnocení jejich dopadu do území. Hlavní dopravní vazby, včetně nádraží a letišť mají mimořádný význam pro další územní rozvoj.

Záplavové oblasti a mokřiny

Tyto oblasti jsou charakterizovány hodnotnými přírodními prvky a citlivými ekosystémy a současně též intenzivními aktivitami a urbanizací. Často to jsou též významné kulturní krajiny formované po staletí. Příspěvek územního plánování pro odstranění periodických záplav není dosud dostatečně specifikován. Obdobně jako u pobřežních regionů, je zde nutný integrovaný územně plánovací přístup.

Opuštěná průmyslová a vojenská území

Globalizace ekonomiky vede k zastarávání průmyslových odvětví a vzniku tzv.

brownfields. Snižování a modernizace vojenských sil má za následek opouštění vojenských oblastí. Úkolem politiky územního rozvoje je renovovat toto území a učinit je atraktivní pro další ekonomický a sociální rozvoj.

Hraniční regiony

Přeshraniční spolupráce je novým jevem v územním plánování. V Evropě bylo vytvořeno přes 140 euroregionů, které jsou průkopníky přeshraniční spolupráce. Tato spolupráce se týká zejména dopravní a telekomunikační spolupráce, ochraně přírodních zdrojů, společného využívání služeb a plánování přeshraničních aglomerací.

Šestá kapitola se zabývá posilováním spolupráce členských států Rady Evropy, včetně účasti regionů, obcí a občanů. Jsou zde vyjmenovány všechny instituty a projekty umožňující spolupráci, zejména již v úvodu zmíněné projekty EU, vazby na OECD a OSN. Horizontální spolupráce má význam zejména při

formování odvětvových politik s geografickými dopady. Zahrnuje také ostatní národní politiky jako jeden celek. Vertikální spolupráce má velký význam zejména při sladování mezinárodní, národní, regionální a lokální úrovně plánování. Zvláště je zdůrazněna nutnost široké účasti veřejnosti v procesu územního plánování.

Přílohou dokumentu je 13 mapových schémat a 2 tabulky.

Josef Markvart

[ČESKÝ PŘEKLAD PUBLIKACE VYDALY ODBOR ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ A ODBOR REGIONÁLNÍCH PRACOVÍŠŤ MINISTERSTVA PRO MÍSTNÍ ROZVOJ VE SPOLUPRÁCI S ÚSTAVEM ÚZEMNÍHO ROZVOJE BRNO. PUBLIKACE MÁ 36 STRAN, 13 MAPOVÝCH SCHÉMÁT A 2 TABULKY. SOUČÁSTÍ ČESKÉ PUBLIKACE JE ÚVOD MINISTRA PRO MÍSTNÍ ROZVOJ A PŘÍLOHA, OBSAHUJÍCÍ ZÁKLADNÍ INFORMACE O RADĚ EVROPY. PUBLIKACE JE K DISPOZICI NA ÚÜR BRNO, JAKUBSKÉ NÁM. 3, PANÍ MILUŠE ČERNÁ.]